Radom, dnia 11 Listopada 1932 r

ראדאָם, פרייטאָג י"ב חשון תרצ"ג

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikewska 20

Oddział w Kielcach.

אנאנסען - פרייז:

אין פּילימעטער שורה: פארן טעקסט 40 גר.
" " " אין 60 "
" " " נאָכ'ן 25 "
די 1-טע און לעצטע זייט ענטהאַלטען
8 שפּאַלטען
אין טעקסט 4 "

AKUSZERKA

E. Tenenbaum

(młodsza)

przeprowadziła się

ŻEROMSKIEGO 25 (dawniej Lubelska)

parter III sień m. 21.

וויכטיג פאר פאפּיר = סוחרים

— פון ראדאָם און אומגעגענד! —

בּטקאַנטמאַכונג.

דערמיט ווערט בעקאַנט געמאַכט די פעראינטערעסירטע סוחרים
פון ראדאָם און אומגעגענד, אַז עס איז
געעפענט געוואָרען

אַ הורט פאַבּריק'ס = לאַגער פון פאַפּיר

א. ג.

Fabryczne Składy Papieru

„PNIOWIEC"

SP. Z O. O.

WARSZAWA Długa 48

SKŁAD w RADOMIU

Żeromskiego 19 — tel. 11-20

דער לאַגער איז פערזעהן מיט
א רײַכען סאָרטימענט פון פערשידענע פּאַפּירען
אלץ
צו פאבּריק'ס-פּרײַזען

Optyk Dyplomowany

Z. WĘGIER

Absolwent Wyższej Szkoły Optycznej w Jenie

RADOM, ul. Żeromskiego 25

POLECA

Okulary i binokle

Wykonanie recept ściśle według przepisów P.P. Lekarzy

ZEISS PUNKTAL

Obsługa ściśle fachowa — Ceny b. przystępne

אכטונג! הויזווירטע אכטונג!

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט די ג. הויזווירטען
פון ראדאָם, אז ס'איז געעפענט געוואָרען

א ביורא פון הויז=אדמיניסטראציע

העלכע געפינט זיך איין — יאַציאַ מאַלטשעווסקאַ 8 (פריהער וואַרשאַווסקאַ)
אין קאַנטאָר פון נח פזשעדנאַוועק

◆◆ די טהעטיגקייט פון ביורא בעשטעהט ◆◆
◆◆ צווישען אנדערען אין פאָלגענדען: ◆◆

הויז - אַדמיניסטראציע

פיהרען די הויז-מעלדונקעס

דאָס ריכטיגע אויסמעסטען דעם אָבצאָהל

פאַר וואַסער פון די לאָקאַטאָרען אין

הסכם מיט די ענטשפרעכענדע

פאַרשריפטען

Biuro Administracji Domów „PE-TE"

w RADOMIU

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס

אונזער חבר און מיטגליעד יעקב שרעק און פרוי

צוליב'ן פלוצלינגען טוידט פון זייער ליבע טאָכטער

ח ע ל ע

זאָלען זיי מעהר נישט וויסען פון קיין צער און געפונען א

טרייסט אין דער גליקליכער ערציהונג פון זייערע איבריגע קינדער.

שוסטער-צעך

בײַם יודישען האַנדווערקער-סלוב אין ראדאָם

KINO - DZWIĘKOWE

„CZARY"

OD PONIEDZIAŁKU 14 L. I DNI NASTĘPN.

Kongres Tańczy

אין די הויפט ראָלען

Liljan Harvey
Lil Dagower
Henry Garat

עס הייסט „שפיטאל סטארא-זאקאנניך"

אבער צי איז עס אין דער ווירקליכקייט א יודיש שפיטאל?

פרומער יוד זאגט אז „ער איז געזונד" כדי מ'זאל איהם אהיימפיהרען — זיטען-אבטיילונג אין יודישען שפיטאל.

דאס ווארט „יודיש שפיטאל"—ווייסען אלע בעדייט א שפיטאל אויסשליסליך פאר יודישער קראנקע. א שפיטאל פאר יודישע קראנקע, ווייל דער יוד ווען ער איז קראנק איז געווינשען צוליב פסיכאלאגישע טעמים ער זאל זיך געפינען אין א סביבה, וועלכע איז איהם נישט פרעמד אין אבשטאמונג און צו איהם פריינדליך. בעזונדערס האט שטענדיג געשפילט א בעדייטענדע ראלע דער ריטואל פון קיך און געבעט. פסיכאלאגיש מוז דער קראנקער האבען דעם פולסטען צוטרוי צו די ארומיגע, ווייל דער קראנקער איז עמפפינדליך אויפ'ן גאנצען ארום. ריטועל, ווייל בעת דער קראנקהייט איז דער מצב מיסטישער

אין יעדען גרעסערען יודישען ישוב, וואו פריהער, וואו שפעטער, זיינען געשאפען געווארען יודישע שפיטעלער טאקי אין דעם זין פאר יודישע קראנקע

דאס יודישע ראדאם. וואס איז געשיכטליך נישט אזוי אלט, אלענספאל אלס א קאהאל [illegible] מאסע נור פון די ערשטע העלפט פון פאריגען יאהר הונדערט ווען די צאהל פון דער יודישער בעפעלקערונג האט זיך פערגרעסערט, האט געמוזט קלערען וועגען א ארט פאר דעם יודישען קראנקען און מאדערנערן זיך פון יענער צייט, און אין סוף פון דער ערשטער העלפט פון פאריגען יאהר הונדערט איז ביי דער בעטייליגונג פון דאמאלסטיגע פינף אנגעזעהענע יודישע בירגער א שפיטאל פאר יודען געשאפען געווארען. דאס זעלבע וועלכעס רופט מען ביז היינט נאך דאס „יודישע שפיטאל" און אויף פויליש „שפיטאל סטאראזאקאנניך".

יאהרען א סך זענען פערלאפען זינט דער ענטשטעהונג פון יודישען שפיטאל און שטענדיג האבען זיך דארט געפונען ביי א פופציג יודישע קראנקע, שווערערע און לייכטערע זעלבסט-פארשטענדליך אלע פון ארימערען שטאנד. דער יודישער דאקטאר האט זיי געהיילט, דער יודישער וועכטער האט געהאט איבער זיי השגחה און דאס אלץ האט אויסגעהאלטען די יודישע קהלה פון די עטאט-איינצאהלונגען, וועלכע זענען איינגעפלאסען פון ראדאמער יודען, וועלכע האבען חוץ דעם בעזונדער אויך געצאלט בכלל פאר היילען קראנקע נישט יודען. אזוי האט געזאגט דאס רוסישע געזעץ.

אין נייעם אויפגעלעבטען פוילען, א סך יאהרען טאקי האט זיך אלץ געפירט לויט'ן אלטען סדר, יודען האבען געצאהלט דעם ספעציעלען שפיטאל-שטייער און דעם יודישען קראנקען האט ער געמוזט היילען אויף אייגענעם חשבון. אזוי לאנג ביז נאך אינטערווענציען מצד די יודישע סיים-דעפוטאטען ביי א גינסטיגע קאניונקטור האט דער פוילישער סיים אנגענומען א געזעץ, אז קראנקע אהן אונטערשיד פון גלויבען ווערען געהיילט אויפ'ן חשבון פון דער אזוי גערופענער פאליטישער גמינע.

אזא ערלעדיגונג פון דער פראגע איז געוועזען יושרדיג און די יודישע מאסען אין פוילען האבען דאס אויפגענומען מיט גרויס צופרידענהייט. פון דער צייט איז דאס יודישע שפיטאל אין ראדאם ווי אין אנדערע שטעדט אין פוילען איבערגעגאנגען אין רשות פון די מאגיסטראטען אין זין פון השגחה און אויסהאלטען מאטעריעל, נישט ענדערענדיק דאביי דעם כאראקטער פון שפיטאל אלס יודיש'ס פאר יודען.

פון דער צייט אן האט יעדער קראנקער געמוזט זיך ווענדען אין מאגיסטראט נאך אזוי גערופענע „שוויאדעצטווא", וועלכע האט ערמעגליכט אויפגענומען צו ווערען אין שפיטאל. פון די קראנקע וועלכע זענען געוועזען פערמעגליך האט דאס מאגיסטראט אויפגעמאהנט די היילונג-קאסטען און פון ארימע, זעלבסט-פערשטענדליך האט מען נישט גענומען און [illegible] נישט געפרובט אויפמאנען. אזוי זענען [illegible] פערגאנגען שוין געציילטע יאהרען ביז ס'איז אריינגעקומען און דעם פר' א נעוואלדיגע ענדערונג

ביסלעכווייז ווערט די צאהל יודישע קראנקע פראפארציאנעל צו נישט-יודישע אין יודישען שפיטאל קלענער און מ'וויל זיך שאפען די מיינונג אז דאס קרענקליכקייט ביי יודען איז שוואכער ממש א דערפרייענדע דערשיינונג. פון צייט צו צייט לאזט זיך הערען אז דער אדער יענער יודישער קראנקער איז נישט אויפגענומען געווארען אין יודישען שפיטאל, מ'פריוועט פערענטפערען: אפשר איז דער מאגיסטראט גערעכט, דער זעלבער קראנקער צוליב זיין שטאנד אדער קראנקהייט ברויכט נישט ווערען אין שפיטאל אויפגענומען. אבער ס'לאזט זיך און א קורצער צייט מערקען, אז דאס איז א סיסטעם. ס'קאן נישט געהערט ווערען דער פראטעסט פון יודישען ראטמאן, דער שטאדט-ראט איז דאך פינאנדערגעלאזט געווארען. פיהרט זיך עס אזוי...

וואס אמאל מעהר, צוליב דעם אלגעמיינעם קריזיס, וואקסט די נויט אויף דער יודישער גאס, האנד ביי האנד מיט דער נויט גרעסערט זיך די קרענקליכקייט פון דער ארימער יודישער בעפעלקערונג, אבער די צאהל קראנקע אין יודישען שפיטאל ווערט קלענער און קלענער. ס'הערט זיך אפטער דער יאמער און געוויין פון דעם יודישען קראנקען, וועלכער מוז ליגען אין פייכטען קעלער-שטיבעל, אדער אין דושנעם בוידעם-שטיבעל, אהן מיטלען אויף די נויטיגסטע מעדיקאמענטען און היילמיטלען.

געציילטע יארען זענען ווייטער פערגאנגען און ביים היינטיגען טאג קאן מען שוין מאכען א סך הכל וועט ארויס ווייזען, אז א יודיש שפיטאל פאקטיש אין ראדאם אין דעם זין איז שוין נישט דא. די דיקע האלץ-אותיות-וועלכע זענען, אגב, שוין נישט אנזעהעוודיג אויף דער שפיטאל-געביידע, וועלכע לייענען זיך: „שפיטאל סטאראזאקאנניך" געפונען זיך נאך, אבער איננווייניג עטליכענע פערציג קראנקע צווישן זיי 5 יודען!... זעלבסטפערשטענדליך א סך מאל איינער און א אבטיילונג. ער פיהלט זיך זעהר גוט...

יודישער וועכטער נאך זיבען יאהר ארבייטען אויף דעם פאסטען ווערט אהן א סיבה פערביטען אויף א נישט-יודישען, די יודישע וועכטערין נאך עטליכענע צוואנציג יאהר ארבייטען אין יודישען שפיטאל ווערט אבגעזאגט וועלכע בלייבט אהן מיטלען אויסצוהאלטען א גרעסערע פאמיליע און אויף איהר ארט קומט א נישט-יודישע. די יודישע קיך פערוואלטערין מוז אבטרעטען איהר ארט א נישט-יודישע און די זעלבע איז משגיח אויף כשרות...

אזוי גייט עס בהדרגה, ביסלעכווייז, דער רעש זאל נישט זיין גרויס...

ווילט זיך וויסען ווער זענען דאס די געציילטע יודישע קראנקע. אפשר זענען

ראדאם שפילט שוין „יא-יא"

דאס ראדאם פון אמאל איז אבגעשטארבען און אויפגעהערט. פנה הודה פנה זיווה. צוועלף א זייגער אין דער נאכט וועט איהר קיין נפש אין גאס נישט אנטרעפען.

איהר וועט נישט מעהר בעגעגנען דעם „לעבעמאן" — נישט אפילו דעם שיכורן ארבייטער קאקעטירען מיט דעם לאמטערען, נישט אפילו דאס אייביגע „נאכט מיידעל". ווארום פאר וועמען?

און נישט נאר דאס, נאר דער גאנצער אייראפעאיזם ביי אונז אין שטאדט — שטארבט אב. א פשיטיק השני.

מאלט אייך. מיר ראדאמער זענען תמיד געווען פון די ערשטע מיטגעהער און נאכלויפער פון א יעדער נייער דערשיינונג.

אין איבער געקומען די „ברידזש-מאדע" — איך מיין דאס ברידזש-שפיל פון ענגלאנד, זענען ביי אונז תיכף ומיד נעבוירען געווארען „ברידזש קלובס" אויף טוק.

און נישט נאר מענערישע קלובס נאר אויך ווייבערישע קלובען.

איז בעשאפען געווארען א נייער שפיל — „פינג-פאנג", האט זיך די גאנצע יוגענד און דאס גאנצע אלטע זקנים עם נערים א ווארף געטוהן אויף „פינג פאנג". די ווייבער-וועלט האט זיך אויך באלד א ווארף געטון אויף „פינג פאנג" — א שפיל מיט קליינע אייער ווי טויבען אייער, „ציג-צאג", א אייעלע אהין, א אייעלע אהער, א ספארט אויסגערעכנט ווי דער שטייגער איז — אויף פונקטען.

עס איז שוין געקומען אזוי ווייט, אז אין פריוואט-שטובער איז „פינג פאנג" געווארען א חיי שעה און מאן און ווייב — און בני בית שפילען אין אייגענעם פינג פאנג. מאן און ווייב קעמפען דעריבער ווער עס וועט דערגרייכען מעהר פונקטען.

די לעצטע צייט אבער זענען מיר אין מאדערניזם אזוי צוריקגעגאנגען, אז עס איז פשוט א חרפה און בושה צו דערצעהלען. ווען די וועלט דערוויסט זיך פון אונזער אבגעשטאנענקייט לגבי אייראפעאיזם און וועלטליכען ספארט, פערלירט אונזער ראדאם זיין ביזאיצטיגען נאמען און וועלט-רוהם אלס גרויסע שטאדט.

און ווייסט איהר ווי אזוי דאס איז געשעהען?

מיר האבען דאך וועניג איבערגענומען דעם „יא, יא"-שפיל.

האבען אמעריקאנער דערפינדען א נייעם שפיל און איהם א נאמען געגעבען „יא-יא" — איז ער ביי אינז אזוי פערפרעמדעט. אז נאר יחידי סגולה, ווייסען ווי אזוי דער נייעסטער

דאס היימישע? אבער וואו? איין יוד פון פושיטיק, פון אסטראוויצע, פון פשעדבאזש און איינער פון... ראדאם. אמאל מאכט זיך, אז ס'איז דא בלויז פון די פרעמדע שטעטלעך אויפגענומענע אויף „שוויאדעסטוועס" פון די ארטיגע גמינעס.

ווי אזוי פיהלט זיך היינט דער יודישער קראנקער אין יודישען שפיטאל. זאל זיין באריי דער פין דער פרעמדן?

ליגט א יוד אין כירורגישען אבטיילונג, אין די יאהרען פון עטליכע זיבציג, א מלמד אין א „תלמוד-תורה", אין א שכנות'דיג שטעטעלע, בעהט ער זיך ביי די פאמיליע רחמים: נעמט מיך א היים. זאגען קיין יודיש ווארט קאן ער נישט; רופט ער אן די תפילין און טלית אין איהם נישט מקנא צו זיין. און ווי טרויעריג איז אז אט דער זעלבער אלטיטשקער פערבעהאלט זיין פיניטשען וועהטאג און נארט אב זיין פאמיליע און פרוווט נאך אריפציהען אויף זיך א זיסע מינע מיט א שמייכעל אויף די ליפען, „אז געלויבט השם יתברך ס'איז מיר שוין בעסער, כ'בין שוין געזונד כ'וויל א היים!"

אין „יודישען שפיטאל" ווערען פון צייט צו צייט צוגענומען אויך אנשטעקענדיגע קראנקע. דער זעלבער וועכטער בעדינט דעם אנשטעקענדען קראנקען און דעם געוועהנליכען קראנקען. די זעלבע כלים ווערען בענוצט. אין דעם יודישען טראדיציאנעלען שפיטאל, אין די לעצטע טעג, ווערען שוין אויך ערלעדיגט די אזוי גערופענע „זיטען-קאנטראל" פאר די פראפעסיאנעלע פראסטיטוטקעס, און וויפיעל מאהל אין דער וואך דערמאנט די פראסטיטוטקע אין איהר קריין אז זי גייט אין „שפיטאל סטאזאקאנגין? ..."

וואס איז דאס אלץ. צוליב וואס טוט מען דאס, איז דאס א בכיון'דיגער שפיל צו רייצען זיך מיט דער יודישער עפענטליכקייט? איז דאך דאס סקאנדאליעז און אפשר מעהר ווי א סקאנדאל. דער יודישער קראנקער ווערט נישט אריינגעלאזט, אין בעסטען פאל נאר אומגעהויערע שוועריגקייטען; דער נאמען פון שפיטאל פערשווארצט און דער יודישער ארבייטער פון שפיטאל ווערט פערטריבען.

די פראגע וועגען אייגענטום פון דער שפיטאל-געביידע, וועלכע געפינט זיך אנב אין אזא יורידישען צושטאנד, אז זי קאן ווערען דאס אייגענטום פון דער שטאדט, איז ווייט נישט אזוי ברענענד ווי דער גופא פאקט פון נישט אריינלאזען דעם יודישען קראנקען, בעוויסטיגען דעם יודישען ארבייטער און די איבריגע פויהער דערמאנטע איינצעלהייטען.

אין יודישען שפיטאל איז געווען איינגעפיהרט, אז מ'האט געקאנט בעזוכען דריי מאל אין דער וואך דארונטער שבת, ס'איז געוועזען פערשטענדליך אז אין שבת טאג איז די נאהנטע בעקוועמער צו בעזוכען די קראנקע. דאס האט מען אויך מבטל געמאכט. מ'האט דעם שבת פערטוישט אויף זונטאג. אזוי אז היינט קאן מען נאר בעזוכען זונטאג און דאנערשטאג, זונטאג פאר דער בעקוועמליכקייט פון די קריסטליכע קראנקע און דאנערשטאג פאר די פרעמדע צוליב'ן מארק טאג.

ווי בעדאוסט געפינען זיך אין דעם אזוי גערופענעם „בייראט" (ראדא-פשיבאטשנא) אין היינטיגען מאגיסטראט צוויי יודען נאמינירט אין דער קצורפערשאפט, פארוואס הערט זיך גארנישט דער שארפער פראטעסט פון די זעלבען ווען זיי פראטעסטירען יא און ער ווערט נישט דערהערט, פאר וואס קומען זיי נישט צו דער יודישער געזעלשאפט און דערציילען דאס? אפשר די זעלבע פראטעסטירען און מאהנען און זייער פראטעסט ווערט נישט דערהערט און זיי ברויכען דאס נישט איבערגעבען, ווייל זיי זענען נישט פון אונז געוועהלט, שטעלט זיך די פראגע, פאר וואס לייגען זיי נישט די מאנדאטען? די הסכמה פון די מאסען ברויכען זיי נישט. מ'האט דאך זיי נישט געוועהלט...

ניין; די גרויסע עולה וואס געשעהט דער ראדאמער אידישער געזעלשאפט, טאר נישט פערשוויגען ווערען און קודם כל פון די יודען, וועלכע מאכען מיט די פאליטיק פון היינטיגען מאגיסטראט, פון די טאקי פערלאנגען מיר טהאט אין דעם זין, אדער כאטש ווען זיי זענען אונבעהאלפען, אלס פראטעסט לייגען די געשענקטע מאנדאטען און נישט מיטמאכען דעם טרויעריגען שפיל.

אלף.

ווער איז גערעכט?

עס איז שוין זעהר פיעל גערעדט און געשריבען געווארען וועגען די אנפאלען פון די „הסתדרות"-ארבייטער אויף רעוויזיאניסטישע ארבייטער אין ארץ-ישראל. אבער עס איז א פאקט, אז די ברייטע יודישע עפענטליכקייט אריענטירט זיך זעהר שוואך אין דעם ענין, צוליב די בייזוויליגע שקרים וועלכע ווערען בכיון פערשפרייט דורך דער „הסתדרות" וועלכע האט ארגאניזירט א ריזיגע אגיטאציע געגען דער רעוויזיאניסטישער באוועגונג, בכדי אבצווענדען די אויפמערקזאמקייט פון דער יודישער געזעלשאפט פון איהרע מעשים און צו לענקען זי געגען רעוויזיאניזם.

איך האב נישט בדעה אין דעם ארטיקעל צו פערפיהרען א דיסקוסיע וועגען דעם, ווער עס זענען פאקטיש די שולדיגע, איך וויל נאר מאכען איינינע בעמערקונגען צום ארטיקעל פון ה' מ. וויסמאן, וועלכעס איז געווען געדריקט אויף די שפאלטען פון אט דער צייטונג נר. 43.

ה' וויסמאן פרעגט זיך א קלאץ קשיא די רעוויזיאניסטישע מנהגים, נעמליך: „צי מיינט איהר „טאקיש" אז מיט'ן אראבנידערען דעם לוין פון יודישען ארבייטער צום הויך פון אראבישען, וועט געלעזט ווערען די פראגע פון א יודישע ארבעטער-קלאס אין ארץ-ישראל". ערשטענס, פרעג איך דעם ה' וויסמאן, פון וואנען האט איהר געשעפט די ידיעה אז די רעוויזיאניסטישע ארבייטער ארבייטען פאר א קלענערען לוין? און צי ווייסט איהר אליין נישט, אז דאס איז א ליגען? עס האט זיך שוין פיל מאל בעשטעטיגט דאס זעלבע אז די רעוויזיאניסטישע ארבייטער נעמען דעם זעלבען לוין וואס די ארבייטער פון דער „הסתדרות".

אין צווייטענס: ווער האט אייך געזאגט דאס די רעוויזיאניסטען ווילען לעזען די פראגע פון א יודישע ארבעטער קלאס אין א"י? איך גלויב, אז עס שוין די העכסטע צייט, איהר זאלט וויסען אז ביי רעוויזיאניסטען עגזיסטירט נישט קיין פראגע פון א ארבעטער קלאס אין א"י נאר א פראגע פון א יודיש פאלק. מיט אנדערע ווערטער: די פאלקס-אינטערעסען שטייען העכער פון די קלאסען-אינטערעסען. און ארויסגעהענדיג פון דעם שטאנדפונקט קענען רעוויזיאניסטען — פאר וועלכע עס עגזיסטירט נאר א פאלק, פאר וועלכען מען מוז בויען א מלוכה — נישט מסכים זיין צו דער קלאסען קאמף-פאליטיק פון דער „הסתדרות" ווייל אזא פאליטיק קאן גיכער דערפיהרען צו א אראבישע מלוכה אין א"י

דער ה' וויסמאן שרייבט ווייטער: „אהן א יודישע ארבעטערשאפט וועט א"י נישט אויפגעבויט ווערען" אלוא זענט

ספארט זעהט אויס ומה טובו של עיבור זה.

צי איז דאס נישט א ריקשטאנד אין אונזער מאדערניזם? א שפיל, וואס אומעטום, אויף דער גארער וועלט שפילען איהם גרויס און קליין, תינוקות של בית רבן שפילען איהם אין די שולען און אין די גאסען און נאר פאר אונז ראדאמער איז ער אזוי פונקט ווי די פרה אדומה.

שטעלט אייך פאר א קיילעכדיגע פארביגע שפולע דורכגעלעכערט ווי א רינגעלע און וועלכע אז אין אנגעצויגען א פארביגע פאדים — און גיט מען דעם פאדים א ציה, נעהט די שפולע ארויף — און לאזט מען דעם פאדים נאך קוילערט ער זיך איין אין דער שפולע. דאכט זיך, אז מיר חדר-יונגלעך, האבען אזוינע שפילעכצער נאך געשפילט אין דרדקי-חדר, און דאס האט נישט געהייסען „ספארט", נישט „די נייעסטע דערפינדונג" און נישט איינמאל האט דער „רבי" געשמיסען פאר אזעלכע שפילען.

היינט — שפילען אין „יא-יא" גרויסע, דערוואקסענע, אין קאפעהויז, אין דער געזעלשאפט אין די גערטנער און פארקען, אין פעראיינען און קלובען, דאכט זיך די וועלט איז געפאלען אויף דעם קאפ און די מענשען רוקען זיך אויף די בייכער,

מען זאגט: „אמעריקאנישע דערפינדונג" דאס וואס קליינע קינדער האבען געשפילט אין חדר — ווערט אין אמעריקא ענטפלעקט און הייסט „ספארט".

מיר וועלען נאך דערלעבען, אז „עטעל-בעטעל-שפיל", וועט ווערען א אמת'ע אמעריקאנישע, אדער ענגלישע דערפינדונג און די שפילען פון אונזערע עלטער-באבעס:

„עטעל-בעטעל" — אדער גאר „רעשעלע", וועט אריין אין מאדערנעם שפיל פון דער צייט.

עס געדענקט זיך נאך דער „עטעל-בעטעל-שפיל":

„איך האט געמאכט פון פאדים א וויגעלע — און מיין שוועסטער האט עס ביי מיר אפגענומען און געמאכט א „זעג". און מיין יונגער שוועסטערעל, האט עס ביי דער עלטערע אבגענומען און געמאכט א „לעקעך". א חבר'טארין האט עס ווידער אפגענומען און געמאכט א שיף און א צווייטע חבר'טארין האט דאפון געמאכט א „וואסער".

און מיין באבע — עליה השלום — האט זיך דעם שפיל צוגעקוקט און לאכענדיג געזאגט:

„איהר זעהט קינדערלעך. דאס גאנצע לעבען איז נישט מעהר ווי א „עטעל-בעטעל-שפיל" — דער סוף פון אלעמען לאזט זיך אויס א וואסער".

פ. - וו.

איהר אַליין מודה אַז ארץ-ישראל מוז געבויט ווערען דורך יודישע אַרבייט. אָבער איהר פערגעסט גלייכצייטיג, דאָס דורך דער דיקטאַטאָרישע פירונג, ברענגט די „הסתדרות" דערצו — אַז יודישע קאָלאָניסטען זענען גענייט צוזאַמענצונעמען אַראַבישע אַרבייטער און די פיהרער פון דער הסתדרות זאָגען דאָך, אַז ס'איז פיל גלייכער צו האַלטען אַראַבישע אַרבעטער איידער רעוויזיאָניסטישע.

און וואָס פאַר א ממשות קענען האָבען די אַלע טענות פון ה' וויסמאַן ווי צום ביישפיעל, אַז די רעוויזיאָניס-

פראָפ. אלחנן שיצער.

טישע אַרבייטער דאַרפען אַריינטרעטען אין דער „הסתדרות" און דאָרט פיהרען דעם קאַמף, אַוודאי מעהגט איהר אַזוי שוין רעדען ווייל אין משך פון יאָהרען בשעת די „לינקע" זענען געווען דער פוסק אחרון אין די פאַלעסטינאַ-אַמטען האָט מען פערטיילט די סערטיפיקאַטען צווישען „אנשי שלומנו" און אויף אַזאַ אויפ'ן זיך געשאַפען א מערהייט אין ארץ-ישראל, אָבער מיר גלויבען דאָס זייער ממשלה האָט זיך שוין געענדיגט.

צום סוף פון זיין אַרטיקעל פערגליסט זיך דעם ה' וויסמאַן צו פרעדיגען אביסעל מאָראַל און ער שרייבט: „נישט קעמפען נאָר איבערצייגען" און ער פערגעסט דערביי אַז ביי דער „הסתדרות" הייסט איבערצייגען אַנפאַלען אויף יודישע אַרבייטער און אַט מיט די מיטלען קעמפען זיי.

אָבער די נאַציאָנאַלע יודישע יוגענד וועט זיך דערפאַר נישט אָבשרעקען ווייל מיר זענען איבערצייגט אין אונזער גערעכטיגקייט און די צייט וועט געוויס בעווייזען למי הצדק.

מ. סאַמעלזאָהן.

איהר טאָרט נישט בלייבען קאַלט

אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו? (עמוס ג)

אַנ'אַלט שפּריכוואָרט זאָגט: „א גאַסט קומט אויף א ווייל און זעהט אויף א מייל".

איך מיין עס דערמיט זיך אַליין. כאָטש איך בין דאָ אין ראַדאָם שוין דאָס עלפטע יאָהר, דאָך בין איך נאָך בבחינת גאַסט, און קאָן בעטראַכטען די פערהעלטנישען אין היעזיגען יודישען לעבען פון דער ריכטיגער פערספּעקטיוו.

מיט צייטען צוריק זייענדיג פריי פון די שול-למודים. האָב איך זיך געשטעלט די פראַגע, אַז ווען עס פערבלאָנזשעט אַהער דאָ אין אונזער שטאָדט א פרעמדער יוד, למשל, אַן ענגלישער, פראַנצויזישער, אָדער אַן אַנדער, מיט וועלכע געזעלשאַפטליכע איינריכטונגען קאָנען מיר זיך פאַר איהם פאָרשטעלען. וואָסערע קהל'שע אינסטיטוציעס קאָנען אימפּאָנירען דעם אויג פון דעם פרעמדען. צי פערמאָגען מיר דען די גרויסע ישיבה, מוסדות צדקה וחסד, פילאַנטראָפּישע און הילפלייסטענדע געזעלשאַפטען, וואָס מיט זיי זאָלען מיר זיך קאָנען בעריהמען? ווען אָבער איך האָב זיך דערמאָנט אין בית-יתומים, דאָס אָרט וואָס בעשפּייזט ערציהט די פון גורל געשטראָפטע אומגליקליכע יתומים, דאַן האָב איך זיך זעלבסט פערענטפערט: אַט אַ מיט דעם אַנשטאַלט, מיט דער געזעלשאַפטליכער אינסטיטוציע קאָנען מיר זיך פאָרשטעלען, דאָס איז דאָס וויכטיגסטע ווערק, וואָס מיר האָבען געשאַפען און האַלטען עס אויף.

מקומט מיר אויפ'ן רעיון די סדר-נאַכט אין פאָריגען יו"ט פסח וועלכע איך האָב פערבראַכט אין בית-יתומים צווישען די אַלטע זקנים און קליינע יתומים, וועגען וועלכער איך האָב שוין זיינער צייט געשריבען אויף דעם אָרט. איך האָב דאַן פשוט זיך געוואָלט פערשאַפען דעם אונבערשרייבליכען גענוס וועלכען איך האָב ערדייכט פערברענגענדיג אין דער אַטמאָספערע פון ליבשאַפט און איבערגעגעבענע טריישאַפט, מיט וועלכע ס'ווערען געפלעגט די זקנים און ערצויגען די קליינע יתומים לעך.

וועלענדיג אויסדריקען אַנערקענונג די פאָרשטעהערין פר. ד"ר מוליער, האָב איך דאָרט זי געטראָפען די לעצטע טעג אין א מעלאַנכאָלישע שטימונג אין כמעט רעזיגנירענדע אַפּאַטיע, טיעף פאַר זיך פערטראַכט. אויף מיין פראַגע וועגען דער בעדייטונג פון די זאָרגען, האָט מיר פר. ד"ר מוליער טרויעריג אָבגעענטפערט.

— דער אַנשטאַלט האַלט זיך ביים ליקווידירען.

— און וואָס וועט זיין מיט די אָרימע זקנים און אומגליקליכע יתומים, ווער וועט פאַר זיי זאָרגען?

מיט א האַנד אויפהויבען צום הימעל האָט מיר ד"ר מוליער אָנגעוויזען:

— נאָר פון דאָרט קאָן קומען די הילף...

— און מיר מענשען דאַרפען גאָרנישט בייהילפיג זיין, צי איז עס דען נישט אונזער קאַרדינאַלסטער געבאָט פון ואהבת לרעך כמוך? האָב איך זיך פערוואונדערט אויסגעדריקט.

דערויף האָט מיר ד"ר מוליער טרויעריג געענטפערט:

— ליידער וויל קיינער נישט מיטהעלפען. איך קלאַפּ אין אַלע טהירען און מען עפענט מיר נישט, איך רוף אין אַלע אויערען און מען הערט מיך נישט, איך וועק אַלע הערצער און זיי פיהלען נישט. איך קען נישט מטהר!...

איך בין געבליבען ווי פערשטיינט און האָב אויסגערופען:

— אַזאַ אַנשטאַלט טאָר נישט ליקווידירט ווערען.

די ליקווידאַציע פון דאָזיגען אַנשטאַלט וואָלט בעדייט ח"ו א סימן פון דער ליקווידאַציע פון גאַנצען פאָלק, וואָרום א פאָלק וואָס האָט נישט קיין חוש פאַר חסד און פאַר רחמים האָט נישט קיין זכות פאַר עגזיסטענץ.

איך האָב געוואָלט ווייטער רעדען, אָבער טרעהרען האָבען מיך אָנגעהויבען שטיקען אין האַלז, און עס איז מיר פאָרגעקומען ווי די מלאכי-רחמים שוועבען אַרום אין שטוב און צאַפּלען מיט זייערע פליגעלעך און רופען:

— רבונו של עולם, דו ביזט דאָך אַנ'אבי יתומים, דערבאַרים זיך איבער דיינע אומגליקליכע יתומים-לעך; הער צו דאָס וועה-געשריי פון די שוואַכע זקנים: אל תשליכנו לעת זקנה...

איך האָב ענדליך גובר געווען אין זיך די אויפרעגונג און האָב זיך געפרעגט:

— וואו איז די ראַדאָמער קהלה, וועלכע האָט פאַר אַלעמען די פליכט צו שטיצען און אונטערצוהאַלטען אַזאַ אַנשטאַלט ווי ס'איז דער בית-יתומים?! ווען נישט צו אַזאַ צוועק, צו וואָס דאַרף מען איבערהויפּט א קהלה? א גמינה וואָס קאָן מיט א קאַלטער גלייכגילטיגקייט צוקוקען צו דער ליקווידאַציע פון אַזאַ אַנשטאַלט און קומט איהם נישט צו הילף, אַזאַ גמינע האָט זעלבסט איבער זיך אַליין דעם אורטייל אַרויסגעגעבען?! וואו זענען די ראַדאָמער כלל-טוער און קהל פערזאָרגער? וואו זענען די רבנים און דיינים?!

יודען בני רחמים! איך שריי, איך רוף, איך וועק: איהר טאָרט נישט בלייבען קאַלט צום ראַדאָמער בית-יתומים איהר מוזט מיך דערהערען!

ה תקע שופר בעיר ועם לא יחרדו?!

אין 14-טען יאָהר-טאָג פון פוילען'ס בעפרייאונג.

11-טער נאָוועמבער 1932 — 1918

היינט, דעם 11-טען נאָוועמבער, פייערט דאָס בעפרייטע פוילען דעם פירצעהן-יעהריגען יובילעאום פון איהר תחית המתים. אין דער דאָזיגער פייערונג זעהט מען א וואונדערליכען אַקט פון דער געשיכטע, א בעווייז, אַז די גערעכטיגקייט קאָן נישט פערגוואַלדיגט ווערען דורך די מעכטיגסטע און גרויזאַמסטע הערשער. פוילען איז צוטיילט געווען צווישען דריי ריזען. דאָס צאַרישע רוסלאַנד איז געפאַלען אינם בלוטיגען זומפּ פון א בירגער-קריעג און די קאָאַליציע פון די דעמאָקראַטישע מערב-מלוכות האָט צוקלאַפּט די מיליטערישע מאַכט פון דייטשלאַנד, דאַן איז געקומען פּרעזידענט ווילסאָן און א וועקגעשטעלט די פראַגע וועגען אַנ'אונאָבהעגניג פוילען מיט א צוטריט צום ים, די אונערמידליכע אַנשטרענגונגען אין דער ריכטונג, בעזונדערס דער פּאַטריאָטיזם פון די מאַסען און דער העלדישער גייסט פון פרייהייטס קעמפער, ווי פילסודסקי און זיינע חברים האָבען דערפיהרט צו דעם גלענצענדען דאַטום פון 11-טען נאָוועמבער 1918

אינם יעצטיגען מאָמענט, ווען פוילען פייערט דעם 14-טען יאָהר-טאָג פון איר אויפלעבונג אַלס זעלבסשטענדיגע מלוכה, וואָס צוזאַמען דערמיט איז אויך מאַרשאַל פילסודסקי, טאַקי אינם היינטיגען יאָהר-טאָג צוריקגעקומען פון דער דייטשער מאַגדעבורגער פעסטונג, מוז מען קודם כל בעמערקען דעם אידעאַלען געדאַנק-גאַנג פונם ערשטען מלוכה-שעף, וועלכער האָט אין צייטען פון ליידען און קעמפען אודאי אין שטילען צוגעזאָגט צו געבען פוילען א דעמאָקראַטישע אָרדנונג. דער דעמאָקראַטיזם אַלס מלוכה-רעזשים פון דער יונגער מלוכה האָט, פערשטעהט זיך, אַריינגעפיהרט פערשידענע ניואַנסען אין דער געשיכטע פון דער פוילישער מלוכה. קודם-כל זענען צום ערשטען מאָל אַריין אין סיים די פויערען און אַרבייטער אַלס גלייכבערעכטיגטער עלעמענט. דאָס ערשטע מאָל האָט די פרוי בעקומען בירגערליכע גלייכבערעכטיגונג און אויך די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען זענען געוואָרען אויטאָנאָם.

ליידער, זענען אָבער די יודישע נאַציאָנאַלע, קולטורעלע און ווירטשאַפטליכע בעדערפענישען גענוג איינגעשרומפּען געוואָרען. מיר טראָגען נאָך אויפ'ן יודישען ריקען דעם „צוואַנגס-

וונטאג רוה", דעם „נומערוס קלאוזוס" און יעצט די בעלאסטענדע „שטייער-רעפארם". עס געשעהען אונז נאך עוולות אבער מיר האפען און גלויבען אז זיי וועלען אויסגעבעסערט ווערען.

מיר יודען, אלס א פאלק, וואס האט שטענדיג הויך געטראגען די פאהן פון נאציאנאלען יושר און מענשליכע גערעכטיגקייט, האבען טאקי געזעהען אין נס פון פוילענ'ס תחית-המתים א טריאומף פון גערעכטיגקייט. ווארום זייענדיג מיט'ן פוילישען פאלק געבינדען היסטאריש קרוב טויזענד יאהר, האבען מיר געקוקט אויף פוילענס פרייהייט, ווי אויף א גרויסע האפנונג. און טאקי דעריבער האבען מיר א גרונד צו בעהויפטען, אז דאס פוילישע פאלק וועמען די מענשליכע גערעכטיגקייט האט געגעבען די מעגליכקייט זיך אומקעהרען צו א פריי און אומאבהענגיג מלוכה-לעבען, זאל זיך מיט דערזעלבער גערעכטיגקייט בעציהען צו אונזערע נאציאנאלע פאדערונגען און בעדערפענישען.

ווארום עס איז ניט קיין פשוט'ער צופאל. בעת מען בעטראכט די פערלאפענע 14 יאהר, אין וועלכע ס'איז קאנדענסירט געווארען אזוי פיל געשיכטליכע ענערגיע, אזוי פיעל ראנגלעניש און דערפאלגן, אזוי פיל דרייסטקייט און ענטוזיאזם, נאך פולע יאהרען פון דערנידערונג און פערשקלאפונג. ווייניג פעלקער קאנען אויפווייזען אזוי פיל קראפט און ווילען, פערקערפערטע אין מעשים, אין פערלויף פון 14 יאר. ווייניג מלוכות האבען בעוויזען אין אזא קורצער צייט צו ווערען אן אייראפעאישע גרויסמאכט ווי פוילען איז עס היינט. מיר גלויבען, אז אין דער דאזיגער ארבייט איז אריינגעטוהן געווארען אין גאר א גרויסער מאס די ענערגיע פון די יודישע מאסען. די בעפעלקערונג פון די שטעדט, וועלכע האט מיט דער געוועהנליכער יודישער עקשנות געארבייט אויף די געביטען פון אינדוסטריע, מלאכה און האנדעל, וויזענדיג וואונדער, שאפענדיג מערק און קרעדיטען און טראגענדיג גלייכצייטיג די שווערסטע לאסטען פאר דעם מלוכה-בודזשעט.

פירצעהן יאהר נאך פוילענס אויפלעבונג שטעהט ווידער ביי איהר רודער, איהר געטרייער זוהן, דער זעלבער און מלוכה'מאן, מארשאל פילסודסקי, פונקט ווי דעם 11-טען נאוועמבער מיט 14 יאהר צוריק. פערשידענע פאליטיקער און מלוכה-מענער האבען זיך דורך דער צייט דורכגעטראגען און פערשווינדען, נור ער, דער העלד פון פוילענס גענעראל, איז געבליבען שטעהען, ווי א מאנומענט, ווי א סימבאל פאר'ן פאלק.

איז עס נישט א בעלייזונג פון דער געשיכטע פאר דעם פיין, פאר יסורים פאר לאנג-פערגעסענע בעליידיגונגען? און אזוי ווערט ווידער אינ'ם טאג פון יובילעאום, פערשטארקט דער גלויבען אין בעלויהנונג, און גערעכטיגקייט פון דער געשיכטע. אויך דאס אלטע יודישע פאלק, בעגריסענדיג פוילען צום 14-יעהריגען יובילעאום פון בעפרייאונג הויבט אויף העכער דעם קאפ, גלויבענדיג אין גערעכטיגקייט, גלויבענדיג אינם נס אויך פון זיין אייגענער אויפלעבונג.

י. פרידמאן

ווי אזוי צוויי ראדאמער בעלי-בתים
האבען עקסמיסירט זייער לאקאטאר
ארויסגעווארפען די שטוב-זאכען צוזאמען מיט א קינד, וואס האט געהאט איבער 38 גראד היץ

דער ענין עקסמיסיעס איז היינט נישט קיין נייעס ביי א גרויסען טייל פון אונזערע „רחמניות'דיגע" הויז-ווירטען. דאס איז לעצטענס געווארען א מעשה בכל יום און מיר הערען כמעט טאג-טעגליך „פרעהליכע" גרוסען פון שטעדט און שטעדלעך וועגען אויסגעפיהרטע עקסמיסיעס איבער לאקאטארען, וועלכע האבען צעהנדליגער יאהרען געוואהנט אין די דירות און אויסגעצאהלט דירה-געלד גאנצע פערמעגענס. זיי האבען שטענדיג געצאהלט רעגולער און ווען דער ביטערער קריזיס האט זיי אונטערגעבראכען און זיי האבען אלץ פערלוירען, האט מען זיי אפילו דעם בלויזען דאך איבער'ן קאפ צוגענומען און ארויסגעשליידערט אויפן גאס.

עקסמיסיעס, דאס איז נישט קיין נייעס. ס'איז געווארען א וואכעדיגער גאנג. מיר הערען אפט און לייענען אפט פון די שודערליכע סצענעס, וואס שפיעלען זיך אפ ביי אזעלכע טרויעריגע „ספעקטאקלען". אבער דאס וואס צוויי ראדאמער בעלי-בתים האבען לעצטענס בעוויזען ביים אויספיהרען אזא עקסמיסיע, איז באמת נאך נישט געהערט געווארען.

אויף דער סלאחאצקע גאס זענען די בעלי-בתים פון הויז נומ. 49 די ה"ה שמעלקי ריישער און יעקב מונדעל מרגליות. אין זייער הויז האט א לענגערע צייט געוואהנט ר' אליעזר שוחט צוליעב א ככוך ככח דירה-געלד האבען די דערמאנטע בעלי-בתים ארויסבעקומען אויף איהם א עקסמיסיע, וועלכע האבען זי טאקע אויסגעפיהרט אין די ימים-נוראים'דיגע טעג ווען יודען זענען געגאנגען זיך אויסבעטען א גוט יאהר.

אבער נישט אין דעם אליין בעשטעהט די עוולה. מילא אין הלכות עקסמיסיעס זענען עוסק שעהנערע יודען און גרעסערע חסידים פאר זיי. עס דערצעהלען דאך די ווארשאווער צייטונגען פון חסידים „טיש זיצער'ס" ביי די גרעסטע רביים, וועלכע פירען אויס עקסמיסיעס און רעכענען זיך נישט מיט דער נויט און פיין פון לאקאטאר און נישט מיט'ן פראטעסט פון דער עפענטליכער מיינונג. ווייטער וועגען דעם, וואס די ה"ה ריישער און מרגליות האבען דאס געטוהן אין די גאטס פארכטיגע טעג. אויך וועגען דעם ווילען מיר יעצט נישט רעדען. מיר זענען נישט גאט'ס קאזאקען. זאלען פרומערע פאר אונז זיי זאגען מוסר.

מיר ווילען זיך נאר אבשטעלען אויף דער מענשליכער זייט, אדער בעסער געזאגט, אויף דער אומענשליכער, ממש אכזריותדיגער האנדלונג פון די ה"ה ריישער און מרגליות.

ווי ר' אליעזר שוחט האט אונז איבערגעגעבען שטעלט זיך פאר די עקסמיסיע ביי פאלגענדע אונדערהערטע אומשטענדען:

ווען דער קאמארניק איז געקומען אויספיהרען די עקסמיסיע האט ער געטראפען אין שטוב ליגען א קינד אין בעט. אויף זיין פראגע, פארוואס דאס קינד ליגט נאך אזוי שפעט אין בעט האט אליעזר שוחט געענטפערט, אז דאס קינד איז קראנק. דער קאמארניק האט דאן פערלאנגט א בעשטעטיגונג פון א דאקטאר, אדער פעלדשער, אז דאס קינד איז באמת קראנק און מ'קען עס נישט ריהרען פון בעט.

ר' אליעזר שוחט האט געברענגט דעם פעלדשער פון יענעם ראיאן, וועלכער האט גאכ'ן אונטערזוכען דאס קינד פעסטגעשטעלט, אז דאס קינד האט העכער 38 גראד היץ. דער קאמארניק האט אויפ'ן דאזיגען סמך אבגעזאגט אויסצופיהרען די עקסמיסיע, ערקלערענדיג, אז ביי אזא צושטאנד טאר ער נישט ריהרען דאס קינד פון ארט.

די ה"ה ריישער און מרגליות האבען אבער נישט בעשטאנען און זענען אוועק רופען א דאקטאר, וועלכער האט ארויסגעגעבען א צייגניש, אז דאס קינד האט נארמאלע טעמפעראטור.

פערשטעהט זיך, אז פאר'ן קאמארניק איז געווען מאסגעבענד די ערקלערונג פון דאקטאר און ער האט אויפ'ן גרונד פון דער „שוויאדעטסטווא" זייענדי די עקסמיסיע אויסגעפיהרט.

דאס ביסעל כלי-בית איז ארויסגעווארפען געווארען אויפ'ן חויף און דאס קינד איז א גאנצע נאכט געלעגען אין קאלטען דרויסען איינגעבאבעלט אין בעטגעוואנד. אויף וואס ס'האט צוגעטריפט פייכטע ראסע.

ר' אליעזר שוחט בעשטעטיגט, אז דאס קינד איז א גאנצע נאכט געלעגען אין גרויסע היץ אין קאלטען דרויסען און ס'איז, זאגט ער, געווען א נס-מן השמים, וואס דאס קינד האט אויסגעהאלטען די קעלט און פייכטען נישט געווארען פון א גרויס געפאהר.

מיר ווילען זיך נישט אריינלאזען אין דער חלוקי-דעות צווישען פעלדשער מיט'ן דאקטאר און פארוואס דער האט אזוי געזאגט און יענער האט געזאגט אנדערש. מיר ווילען נאר פרעגען די ה"ה ריישער און מרגליות: ווי אזוי האבען זיי אליין אויסגעזעהען אין די אויגען פון קאמארניק, וועלכער האט זיך ענטזאגט אויסצופיהרען די עקסמיסיע גלויבענדיג צום ערשטען מאל די ערקלערונג פון פעלדשער און זיי אלס יודען. און חסידים דערצו, האבען נישט געוואלט זיך סומך זיין און געברענגט עקסטרע א דאקטאר. בעצאהלענדיג באדיי פאר דער וויזיט (פערשטעהט זיך אז דער דאקטאר איז נישט געגאנגען אומזיסט) און אבי זייער אמביציע אויסצופיהרען.

מיר האבען די דאזיגע געשיכטע נישט געדרוקט ביז היינט, ווייל ערשט היינטיגע וואך האט אונז ר' אליעזר שוחט איבערגעגעבען די דערמאנטע פרטים וועגען די עקסמיסיע, וואס די ה"ה ריישער און מרגליות האבען איבער איהם אויסגעפיהרט.

ר

פרעזעס איתמר אדלער וויל אבגעבען די שליסלען פון דער געזעל. „עזרה“

צוויי מאהל האט מען גערופען א אלגעמיינע פערזאמלונג אין דער געזעלש. „עזרה“. ביידע מאהל זענען די פערזאמלונגען נישט צושטאנד געקומען און ערשט אויפ'ן דריטען מאהל איז קוים געלונגען צונויפברענגען א ביסעל מענשען

די דריטע אלגעמיינע פערזאמלונג איז פארגעקומען דעם פאריגען שבת-צו-נאכט.

פון ארויסגעליינטען בעריכט, וועלכער האט זיך געשטיצט אויף דאטעס און ציפערן, איז געווען צו זעהן, אז „עזרה“ האט אין פערלויף פון 1 יאנואר 1931 ביז'ן 1 פאודזיערניק 1932, ד"ת במשך 20 מאנאטען ענטוויקעלט א הילפס-טעטיגקייט, וואס האט בעטראפען 63.000 מיט 627 זלאטעס. אין דעם געהען אריין צוויי פסח-אקציעס; צוויי בוטק-אקציעס מיט קרוב 100 טויזענד מיטאגען; אין יום-טוב-שטיצונג אין געלד און פראדוקטען. ביים בעהאנדלען דעם בעריכט שטעלט זיך ארויס, אז 25 פראצענט פון דעם אפערירטען געלד איז געגאנגען אויף קאסטען פון אדמיניסטראציע, אינקאסענטען, לאקאל, בעלויכטונג, בעהייצונג און אויף רעמאנט אין ווירטשאפט. פארדאס איז נאנטע 75 פראצענט פון דער איבערגעדרמאנטער סומע געגאנגען אוממיטעלבאר לטובת די נויטבעדערפטיגע

ווען דער פערוואלטונגס-מיטגליד ה' איטשע גרין פערענדיגט דעם בעריכט, ערקלערט דער פרעזעס ה' איתמר אדלער, אז ער טרעט אב זיין מאנדאט און גיעט איבער די שליסלען פון „עזרה“ אין אנדערע הענד.

ה' אדלער מאטיווירט זיין רעזיגנאציע דערמיט, וואס ער אליין שטעהט ביי דער ארבייט און האט נישט די מיטהילף פון קיינעם. די שטאדט איז גלייכגילטיג און ווייזט ארויס ווייניג אינטערעס. אויך די געזעלשאפטליכע טהוער זענען אבגעשטאנען און דער סך הכל דערפון איז, אז ס'ווערט ווייניג געפילט די נויט פון די ארימע מאסען. ער איז איין מענש און איז נישט בכח אזוי פיעל צו פערארבייטען. ה' אדלער ערקלערט ווייטער, אז יעצט אין פאר איהם די בעסטע צייט ער זאל אוועקגעהן פון דער ארבייט. דער בודזשעט פון „עזרה“ האט ער צוגעפיהרט צו א גלייכגעוויכט. קיינעם קומט נישט קיין געלד ביי „עזרה“, נישט דעם בעקער נישט די פענסיאנאטען אין בוסק. אפילו פארין לאקאל איז ער נישט שולדיג. מיט איין ווארט, ס'איז נישטא וועמען ס'זאל זיך קומען מאהנען געלד ביי „עזרה“; דאנעגען אין דער צוקונפט זעהט ער פאר, וועט זיין א סך ערגער און ער וועט שוין נישט אימשטאנד זיין איינער אליין זיך אזוי פיל אנצושטרענגען ווי ער האט דאס געטוהן ביז יעצט.

ביי אזא דעפרעסיע און אזא געזעלשאפטליכע אפאטיע ווי עס הערשט היינט אין ראדאם — ערקלערט ווייטער ה' אדלער — איז אנ'עבירה מיין ארבייט, ווייל כ'זעה פאר, אז ס'וועט אויסקומען, אז דאס ביסעל געלד, וואס וועט איינגעפלאסען ווערען פאר „עזרה“ וועט מוזען געהן צו דעקען די אדמיניסטראציע - אויסגאבען. און אויב צום ארימאן און נויטליידענדען זאל גארנישט אנקומען, איז דאך פשוט א סערברעך איך זאל דא ווייטער זיצען, נים ברענגענדיג קיין נוץ די ארימע יודישער בעפעלקערונג, אין אזא שווערע צייט ווי היינט איז. דעריבער זאג איך אז איך האב גענוג און וויל באמת שוין פערלאזען מיין אמט. —

די ערקלערונג פון פרעזעס איתמר אדלער האט געמאכט א שטארקען איינדרוק אויף אלע פערזאמעלטע, וועלכע האבען בשום אופן נישט געוואלט מסכים זיין און דורכאויס פערלאנגט און געפאדערט ה' אדלער זאל ווייטער בלייבען, ווייל ס'איז נישטא קיין צווייטער, וואס זאל קאנען אזוי פיעל לייסטען און טוהן פאר דער „עזרה“ ווי ער.

ס'רעדען זאַן די ה"ה י. גרין, מענדעל טייכמאן, שמואל קארמאן, מיכאל ריכטמאן, חנעך ווייסטרויב, יחיאל פרענקעל און איטשע פישמאן. אלע זאגען זיך ארויס, אז מ'זאל קיין נייע פערוואלטונג נישט וועהלען, נאר ס'זאל בלייבען דער זעלבער קאמיטעט, וואס ביז אהער, אין דער שפיץ פון וועלכען עס זאל ווייטער שטעהן דער פרעזעס איתמר אדלער.

ה' יחיאל פרענקעל דריקט אויס נאכן איבערליינען דעם בעריכט זיין ענטציקונג וואס אין דער היינטיגער אויסערגעוועהנליכער שווערער צייט פאר יודישע אינסטיטוציעס זאל „עזרה“ זיך קאנען נאך אזא קאלאסאלע טהעטיגקייט פון צעהנדליגער טויזענדער זלאטעס. בעריהמען, אז זי איז ניט בעלאסטעט פון קיינע חובות און אז איהר בודזשעט שליסט זיך אהן א וועלכען ס'איז קלענסטען דעפיציט. ס'איז, זאגט ער, היינטיגער צייט, ממש א דערפרעהענרע ערשיינונג און טאקי דעריבער, וואס דער פרעזעס אדלער האט אזעלכע פערדינסטען, צו קאנען א אינסטיטוציע אזוי מוסטערהאפט אוועקשטעלען, טאר מען איהם נישט אוועקלאזען פון זיין אמט.

ה' אדלער לאזט זיך אזוי גיך נישט איבעררעדען און צום סוף וויליגט ער איין ווייטער צו בלייבען אויף זיין אמט נאר ער שטעלט דערביי ארויס א בעדינג אז די וואס ווילען מיט איהם מיטארבייטען זאלען געבען שריפטליכע התחייבות'ן, אז זיי פערפליכטען זיך אקטיוו מיטצוארבייטען און איהם מיטהעלפען אויף יעדען טריט. אויב נישט, וועט ער בשום אופן נישט בלייבען ביי זיין מאנדאט און ער זאגט זיך שוין אב.

די דאזיגע קאטעגארישע - אולטימאטיווע פאדערונג האט געפונען אנ'אבקלאנג און ס'האבען זיך אויפ'ן ארט פרייוויליג דעקלארירט 20 פערזאן פון וועלכע ס'וועט אויסגעוועהלט ווערען א נייע פערוואלטונג.

פרעזעס איתמר אדלער מאכט נאך אבהענגיג זיין ווייטערדיג בלייבען אין דער ערשטער, קאנסטיטואירענדער זיצונג וואו ער וועט זיך פאקטיש איבערצייגען צי די דעקלארירטע מיטהעלפער מיינען עס באמת ובתם לב.

נישט ד"ר לאנדאו
נאר שטייגער אליין וויל ווערן אין ראדאם אדוואקאט

די ידיעה, וואס מיר האבען איבערגעגעבען פאריגע וואך וועגען דעם, אז דער בעריהמטער לעמבערגער אדוואקאט ד"ר לאנדוי, שטייגערס פערטיידיגער, וויל זיך בעזעצען אין ראדאם און זאל זיך שוין זאגאר האבען געווענדעט צו דער היגער גמינע מכח אינפארמאציעס — די דאזיגע ידיעה ווייזט זיך ארויס צו זיין נישט אמת. דער אינפארמאטאר, וואס האט אונז די דאזיגע ידיעה מיטגעטיילט האט געהאט א טעות. נישט ד"ר לאנדאו האט אזוי חשק צו בעזעצען זיך אויפ'ן ראדאמער בארען, וועלכען ער וויל אויסווישען פאר'ן לעמבערגער, נאר אז געווענדעט זיך צו דער גמינע האט זיך שטייגער אליין, וועלכער האט נאר וואס בעקומען רעכט צו פראקטיקירען אלס אדוואקאט

דערווייל איז די ידיעה מיט ד"ר לאנדוי אין אונזער צייטונג אויסגעכאפט געווארען פון א גאנצע רייהע צייטונגען צווישען זיי אויך גאליצישע וועלכע האבען געוויס אויסגעדריקט גרויס פערווינדערונג, ווי אזוי ס'קאן געמאלט זיין, אז ה' לאנדוי דער בעריהמטער אדוואקאט מיט א רייכע, לאנגיעהריגע פראקטיק אין אזא שטאדט ווי לעמבערג, זאל גאר פלוצלינג מאכען אזא טויש. מיר זענען זיכער, אז די זעלבע צייטונגען האבען געמאכט אנ'אנפראגע ביי ד"ר לאנדוי, וועלכער האט זיכער נישט אנגעהויבען די וויסען און דאס ערשטע מאהל אליין געהערט דערפון.

מיט'ן אונזער יעצטיגע אויפקלערונג וועט זיין פערשטענדליך, פון וואנען דער טעות האט זיך גענומען. זענען דאך די נעמען לאנדוי, שטייגער געווען א לענגערע צייט צונויפגעבונדען צווישען זיך אין די צייטען פון יענעם היסטארישען פראצעס.

אויך די איצטיגע ידיעה וועגען שטייגערס בעזעצען זיך אין ראדאם, איז נישט ווייניגער סענסאציאנעל פאר אונזער שטאדט. עפעס א היסטארישע פיגור מיט אזא פאפולערען נאמען וועט צוקומען אין אונזער ראדאם.

וואס דארפען לאקאטארען וויסען
ווען עס קומט אן דער ווינטער

דעם 31 אקטאבער ה. י. הערט אויף צו פערפליכטען די פעראָרדנונג פון מלוכה-פרעזידענט וועגען מאראטאריום אויף דירה-געלד פאר ארבייטסלאזע.

אויפ'ן סמך פון דער פעראָרדנונג זענען אויפגעהאלטען געווארען עקסמיסיעס ביי ארבייטסלאזע לאקאטארען אין די זומער חדשים פון 1-טען אפריל ביז'ן 31-טען אקטאבער, די געריכטען פלעגען פאדערן פון די לאקאטארען, וועמען עס האט געדראהט עקסמיסיעס, א צייגעניש פון „זופ“, אז אין דער צייט, ווען זיי האבען קיין דירה-געלד ניט געצאהלט, זענען געווען ארבעטסלאז.

אויף די ווינטער-חדשים איז ווידער חל דאס ארטיקעל 23 פון געזעץ פאר לאקאטארען - שוץ, וואס ערלויבט ניט פון 1-מן נאוועמבער ביז'ן 1-טן אפריל אויסצופיהרען עקסמיסיעס ביי לאקאטארען פון 1 און 2 צימערדיקע וואוינונגען

מ'דארף דערביי וויסען, אז דאס אויפהאלטען די עקסמיסיעס קומט ניט פאר אויטאמאטיש. ווי נאר עס הויבט זיך אן דער חודש נאוועמבער, מוז אין יעדען מאל דערלאנגט ווערען אין געריכט א ביטע און דאס געריכט גיט ארויס די נויטיגע דעציזיע.

און ארטיקעל 23 קענען געניסען נאר די לאקאטארען, וועלכע פערנעמען 1 אדער 2 צימעריקע וואוינונגען און געפינען זיך אין א שווערער מאטעריעלער לאגע.

אַרבייטער פערלירט זיין פּאָסטען

ווייל זיין פרוי וויל נישט ווערען די קאַכאַנקע פון זיין ברויט-געבער.

ביי א ראַדאָמער אַבוווניק, (זיין נאָמען ווילען מיר צוליב פערשטענדליכע טעמים נישט ארויסשרייבען) האָט א לענגערע צייט געאַרבייט אַ יונגערמאַן אַ שיסטער, א געוויסער מ. נ. דער יונגערמאַן האָט אויסגעפיהרט זיין אַרבייט בשלימות און מפרנס געווען זיין פרוי און קינד.

פון צייט-צו-צייט פלעגט, ווי דער שטייגער, קומען די פרוי אין פאבריק און ברענגען איהר מאַן עסען. אָדער סתם זיך זעהען מיט איהם אין א נויטיגען פאל, און דאן האָט דער ברויטגעבער, דער ראַדאָמער שיך-פאַבריקאַנט זיך דערוויסט, אַז זיין אַרבייטער האָט גאָר נישט קיין מיאוס ווייבעל. ער האָט געוואָרפען אויף דער יונגער פרוי אַן אייגעל און זיין קאָפּ האָט גענומען אַרבייטען פלענער ווי אַזוי צו שליסען מיט איהר קאָנטשאַפט און אפשר גאָר טאַקע מיט איהר פערפיהרען א גאַנצע ליעבע.

אין שיך פאַבריק האָבען געאַרבייט צוויי מענשען. איינער איז געווען דער יונגער שיסטער. וועלכער האָט געאַרבייט פיזיש זעהר שווער און זיך געפּטאַרעט אַז די אַרבייט זאָל אַרויסקומען וואָס שענער און וואָס בעסער, אַז זיין אַרבייט'ס-געבער זאָל זיין פון איהם העכסט צופרידען און איהם צאָלען זיין פענסיע מיט חשק; דער צווייטער מענש וואָס האָט געאַרבייט, איז געווען זיין ברויט-געבער, דער פאַבריקאַנט, וואָס האָט שווער געאַרבייט מיט'ן קאָפּ. ווי אַזוי אָנצוקריגען דאָס ווייבעל פון זיין אַרבייטער.

אויסער דעם קאָפּ-דרעהעניש מיט די וועקסלען און זיינע שיך-טראַנזאַקציעס האָט דער אַבוווניק צו בעקומען נאָך א קלאַפּאַט, וואָס הייסט ליעבע. דאָס לעצטע האָט איהם קיין רוה נישט געגעבען און ער האָט אַזוי לאַנג געטראַכט. ביז ער האָט זיך דערשלאָגען צו אַן אויפטוה, וועלכער האָט איהם איינגאַנצען אויסגעלעבט.

דער שיך-פאַבריקאַנט איז נעמליך געפאַלען אויף אַזא המצאה: ער האָט בעשעפטיגט זיין אַרבייטער ביז שפּעט אין דער נאַכט אַריין, און דאַן האָט ער איבערשפּאַצירט אויף דער זאַמלינע, א היים צו זיין אַרבייטער, וואו ער האָט געטראָפען דאָס ווייבעל אַליין מיט איהר קינד און גענומען מיט איהר פערפיהרען פריינדליכע געשפּרעכען. דערביי האָט ער דעם ווייבעל אין אָנפאַנגס ערקלערט, אַז ער געהט דאַ גראַד-אַדורך. האָט ער בלויז אָבגעטרעטען. אָבער וואָס אַמאָהל איז ער געוואָרען היימישער און גענומען איהר אויספרעגען ווי עס דערגעהט איהר מיט פּרנסה און צי, זי איז צופרידען פון דער פענסיע, וואָס ער צאָהלט דעם מאַן פאַר אַרבייט.

ווען דאָס ווייבעל האָט זיך געזשאַלעוועט, אַז די צייטען זענען שלעכטע, און, אַז זי קומט קוים אויס מיט'ן מאַנ'ס געהאַלט, האָט דער שיך-פאַבריקאַנט געטראַכט ביי זיך, אַז ער איז אויף א גוטען וועג, און, אַז דאָס מיינט ער טאַקע. ער האָט זיך ביסלעכווייז גענומען צושאַרען צו דער יונגער פרוי, געבענדיג איהר צו פערשטעהן, אַז ער וועט דערלעגען דעם מאַן אויף דער פענסיע, נאָר ער פערלאַנגט דערפאַר א קליינינקייט... זי זאָל ווערען זיין געליבטע. ווען די פרוי האָט איהם געענטפערט, אַז דאָס קען זי נישט און זי האָט ליעב איהר מאַן, האָט ער איר צוגעזאָגט, אַז ער וועט נישט קאַרג זיין אויף געלד און איהר געבען, וואָס זי וועט גאָר פערלאַנגען. ווען דאָס האָט אויך נישט געהאָלפען, איז ער שוין געוואָרען חוצפּהדיג און צוגעשטאַנען מיט דראַסטישע פאָרשלאָגען, דראָהענדיג, אַז אויב זי וועט איהם אָוועקשטויסען, וועט זי ערגער אויסשפּילען און ער וועט אָבזאָגען איהר מאַן פון דער אַרבייט.

די אָרענטליכע פרוי פון יונגען שיסטער האָט זיך אויך דערפאַר נישט אָבגעשראָקען און איהם דרייסט און מוטיג געגעבען אָנצוהערען, אַז ער זאָל זיך פון איהר אָבטשעפען און, אַז זי וואונשט זיך נישט איהם צו האָבען אַלס „נאַכט-גאַסט". זי האָט איהם אָפען ערקלערט, אַז ער טהוט איהר מאַן קיין שום טובה נישט, נאָר ער צאָהלט אים פאַר שווערע אַרבייט. און מעהר וויל זי נישט וויסען, ווייל זי האַנדעלט ניט מיט קיין „ליעבע".

דער דרייסטער אָבזאָג פון דער פרוי האָט אויף איהם ווייניג געווירקט און ער האָט ווייטער געפּרובט זי געמען מיט גוטע רייד, פאַרשטעלענדיג וואָסערע גליקען איהר ערוואַרט אויב זי וועט זיין „קאַכאַנקע". ערשט ווען די פרוי האָט איהם ענערגיש בעפוילען צו פערלאָזען איהר שטוב, אויב ער וויל נישט זי זאָל דערצעהלען דעם מאַן און אויסמיירען א עפענטליכען סקאַנדאַל. ערשט דאַן האָט ער אָבגעצויגען און געמאַכט פליטה.

פאַרדאָס האָט ער זיך אין עטליכע טעג ארום נוקם געווען און אָבגעזאָגט איהר מאַן, דעם שיסטער-אַרבייטער פון פּאָסטען, מכלומר'שט אינטער'ן אויס רייד אַז די אַרבייט איז שוואַך און ער קען נישט צאָהלען די זעלבע פענסיע וואָס פריהער. ער האָט איהם פאָרגעשלאָגען אַזאַ רעדוצירטע פּרייז, אַז דער אַרבייטער האָט נישט געקענט איינשטימען און געמוזט אַליין פערלאָזען דעם פּאָסטען.

פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין ראַדאָם

קאָמוניקאַט

וועגען טוריסטיק און עקסקורסיעס קיין ארץ ישראל, רעיעסטראַציע פון מיטעל-שטאַנד'ס-קאַנדידאָטען אויף סערטיפיקאַטען. די דריטע לאָטעריע אויף צוויי אומזיסטע רייזעס קיין ארץ-ישראל. רעפעראַט פון מיטגליעד פון צענטראַל קאָמיטעט, ה' פנחס קאַמינער וואַרשאַ.

* * *

די טוריסטען בעוועגונג פון עקסקורסיעס קיין א"י ווערט ווייטער פאַרפּגעזעצט דורכ'ן צענטראַל-קאָמיטעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין פוילען בשותפות מיט'ן א"י ביוראָ פון דער רעדאַקציע „היינט". גענויע אינפאָרמאַציעס וועגען די נויטיגע פאָרמאַליטעטען און הוצאות, ערטיילט דער ציונ. סעקרעטאַריאַט.

* * *

אין שייכות מיט'ן נייעם קאָנטינגענט פון 2500 סערטיפיקאַטען פאַר פוילען און מיט די 100 סערטיפיקאַטען פאַר מיטעלשטאַנד'ס-עולים וואָס בעזיצען 150 פונט און א פאך, אָדער א קליינעם ווערקשטאַט, רעיעסטרירט דער פּאַלעסטינא-אמט ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע עולים קאַנדידאַטען — יעדען טאָג אין סעקרעטאַריאַט. די ענטשפּרעכענדע קאַנדידאַטען ווערען אין זייער אייגענעם אינטערעס געבעטען זיך צוצואיילען מיט'ן פערשרייבען זיך אין פּאַלעסטינא אמט.

* * *

דעם 20-טען ד. ח. קומט פאָר די ציהונג פון דער אומזיסטער אייל לאָטעריע פון צענטראַל-קאָמיטעט, אויף וועלכער ס'וועלען אויספאַלען צוויי געווינסטען פון צוויי אומזיסטע רייזעס קיין א"י אַהין און צוריק. אַ גאַנצער לאָס (אויף צוויי רייזעס) קאָסט — 5 זל. — אַ האַלבער (1 רייזע) 2.50 זל. לאָטעריע-צעטלען אין א קליינער צאָל איז צו בעקומען אין דער ציוניסטישער באַנק (זשעראָמסקי — נאָס 23) און אין ציוניסטישען סעקרעטאַריאַט.

היינטיגען שבת 1^{30} א.ז. בייטאָג קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ רעפעראַט פון צ. ק. — מיטגליד חבר פנחס קאַמינער פון וואַרשר א.ד.ט. „אַקטועלע פּראָבלעמען פון אונזער ציוניסטישער בעוועגונג" איינגאַנג—פריי. שבת צונאַכטס 7 א.ז. פּינקטליך קומט פאָר אַ אויסערגעוועהנליכע אַלגעמיינע חברים פערזאַמלונג, געווידמעט דער קריינקאָנפערענץ פון דער קיעלצער וואָיעוואָדסטוואָ. וואָס קומט פאָר זונטאָג דעם 4-טען דעצעמבער אין ראַדאָם.

אַלע חברים ווערען געבעטען צו קומען פּינקטליך!

פוילען עקספּאָרטירט שיך קיין אַמעריקאַ

ווי עס טיילט מיט אונזער קאָרעספּאָנדענט איז דער דירעקציע פון דער פאַבריק פון דער פוילישער שיך-געזעלשאַפט „באַטאַ" אין כעלימסק נעבען אָשוויענטשין, געלונגען צו בעקומען אַ פּרוב-בעשטעלונג פון אַמעריקאַ.

די דירעקציע איז איבערצייגט, אַז דער פּרוב וועט אויספאַלען געלונגען און וועט ברענגען ווייטערדיגע גרעסערע בעשטעלונגען און וועט ברענגען ווייטערדיגע גרעסערע בעשטעלונגען.

שוין די נעכסטע טעג ווערט עקספּעדירט פון גדיניע דער ערשטער טראַנספּאָרט אין אַ צאָהל פון 5000 פּאָר שיך אויסגעאַרבייט דורכ'ן פוילישען אַרבייטער און פון פוילישען רויה-שטאָף.

שוין אין עטליכע טעג ארום וועלען 5000 פּודערלעך פעדזועהן מיט'ן אויפשריפט „מאַדע אין פּאָלאַנד" פערלאָזען דעם פוילישען פּאָרט און דעם פוילישען ים און וועט ציהען אין דער נייער וועלט בכדי דאָרט אָבצוגעבען אַ פרעהליכען גרוס די פוילישע לאַנדסלייט.

Kino „CORSO“ Radom

DZIŚ I DNI NASTĘPNYCH
w kinie „CORSO“
potężne arcydzieło doby obecnej p. t.

ZEMSTA NIETOPERZA

אין די הויפט־ראלען:
Anny Ondra i Iwan Petrowicz

Kino „CORSO“ Radom

הערליכע פילם־ראדאטקעס

איבערן פראגראם:

צוליב מפטיר לאזט אפ דער מחותן דעם שידוך.

א היגער בחור לויט איבערצייגונג א סאציאליסט, האט געטוהן א פיינעם שידוך אין סקארזשיסק מיט א דארטי־גער פ־יילין.

געטוהן איז געטוהן: דער חתן־בחור איז אראפגעקומען אין שטעטל, וואו מ'האט איהם אויפגענומען מיט גרויס פאראד און זיך געסטארעט איהם צו פערשאפען וואס מעהר נחת־רוח.

אז ס'איז געקומען פרייטאג, האט דער מחיתן בעשלאסען צו וויזען שבת פאר'ן שטעטל, וואס פאר א פיינע זאך א חתן ער האט נעקריגען פאר זיין טאכטער, און ער האט זיין צו־קונפטיגען איידעם אנגעזאגט, אז אויף מארגען שבת אינדערפרי בעת מ'וועט איהם אין שוהל אויפרופען און מכבד זיין מיט דער פעטער עליה מפטיר, זאל ער זיך שטעלען פיין און מנדב זיין עטליכע דאלאר, פערשטייט זיך אויפ'ן שווער'ס חשבון.

דערהערט אזא מין פארשלאג, האט דער חתן־בחור אויסגעלאצט א פאר אויגען אויפ'ן מחותן, ווי יענער וואלט צו איהם גערעדען טערקיש.

ס'טייטשט, ווי קען ער, א סאציא־ליסט עולה לתורה זיין און פערגוואל־דיגען זיין סאציאליסטישען געוויסען? ס'וועט דאך איהם זיין א חרפה און א בושה פאר די פארטיי חברים.

איז דער מחותן אריין אין אזא גרימצארען, אז ער האט אפגעלאזען דעם שידוך.

איצט האבען זיך אריינגעלעגט אין ענין די קרובים פון ביידע צדדים און מ'וועהט צו דערפיהרען צו א קאמ־פראמיס צווישען סאציאליזם און מפטיר.

געוו. דיר. ווייסמאן פון פאוושעכנע באנק אינגאנצען פרייגעשפראכען

מיט איינגע מאנאטען צוריק איז דער געוו. דיר. פון דער היגער באנק פאוושעכני, ווייסמאן, פער'משפט געווא־רען דורכ'ן ראדאמער קרייז־געריכט, אויף 8 חדשים.

ה' ווייסמאן האט דאן אפעלירט און די טעג איז דער פראצעס נאך אמאהל בעטראכט געווארען אין לובלינער אפע־לאציאנס־געריכט, וואו ה' ווייסמאן איז אינגאנצען פרייגעשפראכען געווארען.

דעם ה' ווייסמאן האבען פערטיידיגט די אנגעזעהענסטע יודישע אדוואקאטען אין ליבלין לעווינזאהן און גאלדבערג.

א גוטער סוף, וועלכער איז געווען צו ערווארטען

דער אין זיינער צייט בעקאנטער בויקאט־פסקול אויף דער פירמע „שיכט־לעווער“ און איבערהויפט די פארוואור־פען וואס זענען געמאכט געווארען דער דערמאנטער פירמע פון פעראיין פון האנדעלס און ביורא־אנגעשטעלטע אין פוילען האט געהאט זיין עפילאג אין שטאדטישען געריכט אין ערשטען ראַ־יאן אין ווארשא, דעם 23 ווזשעשיען.

אויף דעם טאג איז געווארען בעשטימט דאס בעטראכטען דעם פראצעס, לויט דער אריינגעטראגענער אנקלאגע דורך דער פירמע שיכט און פערזענליך דורך שיכט'ן אליין.

די בעשולדיגטע האבען בייגעלייגט צום געריכט'ס פראטאקאל א דעקלע־ראציע, וואו זיי ערקלערען, אז זיי זע־נען אריינגעפיהרט געווארען אין א טעות דורך דריטע פערזאנען און זיי ציהען אלזא צוריק אלע פארוואור־פען אויפ'ן אדרעס פון דער פירמע שיכט, ווי אויך וואס שייך שיכט'ן פערזענליך. זיי, ד"ה, די ביורא און האנדעלס אנגעשטעלטע דריקען אויס בעדויערונג צוליעב די ארויסגעקומענע מיספערשטענדנישען.

מיר זענען שטענדיג געווען אין דער מיינונג, אז די פארוואורפען אויף דער פירמע „שיכט־לעווער“ זענען אונבע־גרינדעט און זיי בע־טוולה'ען נאר די די פירמע, וועלכע איז אן אנגעזעהענע פלאצבקע אין דער פעטס־פראדוקציע אין פוילען.

די בויקאט אקציע האט נישט געפונען קיין אפקלאנג אין דער פוילישער פרע־סע און אלע בעמיהונגען פון די בוי־קאט אגיטאטארען האט די פרעסע נישט גענומען ערנסט און האט נישט געגעבען קיין ארט פאר די גרונדלאזע פאר־ווארפען.

4

קינא „אפאללא“: „ד"ר דזעקיל און מר. הייד“

הויפט ראלען: פרעדריך מארש, מיריאם האפקינס, ראזע האבערט, רעזשי: מאמוליאן.

דער אינהאלט פון פילם איז קורץ: ד"ר דזיעקיל, א פס־כאלאג און כעמי־קער, פערנעמט זיך מיט פארשען די מענשליכע נשמה. האלטענדיג אז דאס שלעכטע אינם מענש קאן מען אויסרא־טען דורך פולשטענדיגען אבטיילען עס פונם גוטען, פירט ער אויס אזא עקס־פערימענט איבער זיך. דורך כעמישע מיטלען טיילט ער אויס דאס שלעכטע פון זיך, וואס פארקערפערט זיך אין געשטאלט פון מר. הייד. ווען ער לייזט אויפ'ן ערגסטישען געביט, ראט איהם זיין דינער, אז ער זאל זיך צערשטריי־ען. דזעקיל בילדעט אויס פון זיך דעם הייד און פיהרט א דאפעלט לעבען. אין רער תיים אלס דזעקיל, אין דרויסען אלס הייד.

אלס הייד איז ער דיספאט, וואס טי־ראניזירט די סביבה און זיין צופעלינע געליבטע און צום סוף ערמארדעט ער זי.

ביסלעכווייז קריגט הייד א שטארקע ווירקונג אויף דזיעקלין אזוי, אז דער הייר שאפט זיך צייטענווייז גאנץ אוי־טאמאטיש, און כדי צוריק צוצעקומען זיין דיכטיגע געשטאלט, מוז דזעקיל אנ־ווענדען קינסטליכע כעמישע מיטלען. און צום סוף, ווען אלץ וויקעלט זיך אויס צום ג'נסטיגען פון דזיעקיל, און ווען ער בעקומט די הסכמה פון זיין געליבטערס פאטער, יוערט פון דזעקיל'ן פלוצלינג א מר. הייד, וואס פאלט אן אויף דער געליבטערס הויז, דערמארדעט איר פאטער. און מאכט דארט א חורבן. און צום סוף פאלט ער פון די קוילען פון דער פאליציי.

א געמיש פון כעמיע, פאנטאזיע און א לא פסיכא אנאליז. דער פסיכאאנאליז פרוווט דעם קראנקען באוואוסטזיניג אויפמערקזאם צו מאכען אויף זיינע ערגסטישע איבערלעבענישען, וואס זע־נען פארדרענגט געווען אין דעם אונ־טער־בעוואוסטזיין. דזעקיל וויל אויך דורך באוואוסטזיניגע מיטלען פון דעם מענש אויף די שיין ארויסברענגען זיינע שלעכטע אינסטינקטען, כדי צו־לייטערן די גוטע און איידעלע גורמים אין זיין פסיכיק. ווי דער פסיכא אנאליז וויל היילען דעם קראנקען דורך בא־קענען מיט די שעדליכע איינבילדונגען און זייער געגענזע, אזוי וויל דזיעקיל באפרייען די פערדרענגטע אינסטינקטען און לאזען זיי זיך אויסלעבען, כדי אזוי צו בעפרייען די נשמה פונם שלעכטען.

די מעטאדע באשטייט אבער נישט אין דעם פס־כאלאגישען אנאליז און אויטא־סוגעסטיע, נאר אין כעמישען אויסביל־דען פון צוויי אינדיווידואומס. וואס אונטערשיידען זיך אויך פיזיש. דער טייוולאנישער הייד איז פיזיש עקעלדיג. העסליך, א פולשטענדיגער היפך פון ד"ר דזעקיל: אזוי איז סימבאליש־פלאסטיש פארגעשטעלט דער קאנטראסט צווישען גוטס און שלעכטס.

דער געמיש פון פאנטאזיע און ווירק־ליכקייט בילדעט דעם דעמאנישען כא־ראקטער פון פילם. דער פילם עמאנצ־יאנירט דעם גלייכגילטיגסטען צושויער דאס געשטאלט פון מר. הייד ווערט א מין אונבערעכענטער טייוועל און די מעכטיגע קראפט, וואס הייד בעקומט איבער דזעקיל'ן לאזט אונז אין א כסדר־דיגע אונזיכערהייט בנוגע דזיעקיל'ס גורל. „פון די גייסטער וועלכע כ'האב ארויסגערופען, וועל איך זיך שוין נישט בעפרייען“ — זאגט געטהע און דאס זעלבע בעציט זיך אויף דזעקיל'ן

Kino Apollo — Kino Apollo

WYŚWIETLA

wstrząsające przeżycia prof. uuiwerst. w Londynie, który chcąc wypróbować swój genjalny wynalazek o dwu jaźniach duszy ludzkiej (zło i dobro) pada ofiarą nauki i traci miłość ukochanej, szacunek ludzki i własne życie; oto frapująca treść superfilmu p. t.

Dr. JEKYLL i Mr. HYDE

w następnym programie **Człowiek Małpa** największy film świata

סענסאַציאָנעלער פּראָצעס אין היגן קרייז-געריכט.

געשטעלט „כיבוד"-ווייַן מיט סם לכבוד דעם מאַן פון זיין געליבטע און איהם משלח געווען אויף יענע וועלט. —פאַר קאָנקורירען מיט דעם מלאך המות בעקומען 10 יאָהר תפיסה.

במשך פון עטליכע טעג איז אין ראַדאָמער קרייז געריכט פאָרגעקומען א פּראָצעס געגען דעם 38 יעהריגען זיגמונט פלעבאַנטשיק, געוועזענער שול אינספּעקטער אין אָפּט, פאַר פער'סמ'ען דעם עלטסטען פּושאַדאָווניק און סעקרעטאר אין אָפּטער פּאָליציי-קאָמענדע יוזעף סנאָפּקעוויטש.

די געשיכטע איז פאָלגענדע: אין שול אינספּעקטאָריאַט אין אָפּט, וואו פלעבאַנטשיק האָט פאַרנומען דעם אינספּעקטאָר-פּאָסטען, איז געוועזען בעשעפטיגט די פרוי פון ערמאָרדעטען סנאָפּקעוויטש אלס קאַנצעלאַריסטין, מיט וועלכער דער בעשולדיגטער האָט אָנגעקניפּט ליבע בעציהונגען.

צו רעאליזירען די ליבע-געפיהלען איז געוועזען א שטערונג דער מאַן פון דער סנאָפּקעוויטש'ן, וועלכער האָט זיין פרוי זעהר געליבט און וואָלט נישט בּיי קיין פאַל בעפרייט זיין ווייב פאַר זיין ריוואַל.

דער בעשולדיגטער פלעבאַנטשיק האָט זיך בעמיהט אָנצוקניפּען פריינדשאַפט'ס בעציהונגען מיט סנאָפּקעוויטש'ן. אין א געוויסען אָוועגד, נעמליך אין 13 ליפּיעץ האָט ער דעם לעצטען פערבעטען צו זיך אין וואוינונג. אין זעלבען אָוועגד אין די שפּעטע שעה'ן האָט זיך אויף דער קילינסקי גאַס אין אָפּט געלאָזט הערען עטליכע רעוואָלווער שאָסען, און הילפ'ס רופען. די אָנקומענדע האָבען בעמערקט ליגען אין גאַס אין קראַמפּהאַפטע יסורים דעם עלטסטען פּושאַדאָווניק סנאָפּקעוויטש. וועלכער האָט דערציילט, אז דאָס האָט איהם פער'סמט דער אינספּעקטאָר פלעבאַנטשיק מיט א ווייסען פּראָשעק אויף שלאָפלאָזיגקייט און שולדיג איז אין דעם זיין אייגען ווייב. אין א פּאָר מינוט אַרום איז סנאָפּקעוויטש געשטאָרבען.

פּאָליציי אָנקומענדיג צו פלעבאַנטשיק אין שטוב האָט געטראָפען דעם זעלבען ליגען אין א בעוואוסטלאָזען צושטאַנד אויך א פער'סמטען. נאָך א געוויסער צייט קוראַציע איז פלעבאַנטשיק געזונד געוואָרען און לויט די מיינונגען פון די דאָקטוירים איז די פערסמונג געקומען פון באַניצען א גרעסערע דאָזע אויף שלאָפלאָזיגקייט, וואהרשיינליך וועראָנאַל. דאַגעגען די דורכגעפיהרטע עקספּערטיזע אין מאָגען ביים טויטען סנאָפּקעוויטש האָט פעסטגעשטעלט, אז דער איז פער'סמט געוואָרען מיט סטריכנין.

דאָס אַלץ האָט געגעבען א קלאָרען בּעווייז געגען דעם קאַטעגאָרישען ערקלערען פון אינספּעקטאָר פלעבאַנטשיק אז גראָדע דער פערשטאָרבענער סנאָפּקעוויטש האָט איהם געוואָלט געבען דעם זעלבען פּראָשעק. נור ער האָט נישט געוואָלט פון דעם פערזוכטן, און אז פלעבאַנטשיק האָט דעם מאָרד אויסגעפיהרט און צוליב דעם איז ער אַרעסטירט געוואָרען.

דער פּראָצעס איז פאָרגעקומען אונטערן פאָרזיץ פון ריכטער וואַלעווסקי. פערטיידינט האָבען די אַדוואָקאַטען עטינגער פון וואַרשע און דזשיטאָוויעצקי פון ראַדאָם.

דער בעשולדיגטער, זעהר עלעגאַנט געקליידעט נישט אַרויסווייזענדיג קיין שום אייפערגונג איבער דער גאַנצער צייט פון פּראָצעס, האָט יעדע בעשולדיגונג פון זיך אָבגעוואָרפען

במשך פון די פּאָר טעג פון דער געריכטס-פעראַהאַנדלונג זענען אויסגעהערט געוואָרן א רייהע עדות, צווישען אַנדערע אויך די פרוי פון פער'סמטען בּיי פעראַכטע טירען, וועלכע איז אויך אַרויסגעטרעטען מיט א ציוויל חביעה.

מיטוואָך א זייגער צוויי מיטאָג האָט דאָס געריכט אַרויסגעטראָגען דעם אורטייל און פער'משפּט פלעבאַנטשיקן אויף צעהן יאָהר' שווערע תפיסה און אויך צו פערלירען די בירגערליכע און עהרען-רעכט אויף צעהן יאָהר; דאַגעגען די ציוויל תביעה מצד דער פרוי איז אָבגעוואָרפען געוואָרען.

דעם אורטייל האָט דער בעשולדיגטער אויפגענומען רוהיג און געמאָלדען אז ער טראָגט אַריין א אַפּעלאַציע.

דער בעפרייטער הייד וואַרט אויף א מינדעסטע געלעגענהייט, וויזועלע אסאציאַציע, בכדי זיך אַרויסצושיילען פון דזיעקיל'ן. און צום סוף פאַלט דער גוטער דזיעקיל.

די ראָל פון דזיעקיל און הייד פיהרט אויס דער דעביוטירענדער פרעדריך מאַרש. דעם העכסט אינטעליגענטען און אינטערעסאַנטען אַרטיסט שטייט פאַר א קינסטלערישע צוקונפט מאַרש דערמאָנט און ווייזט'ען מיט דעם פּנים און גרימאַסען שפּיל, לאָן שאַנעי'ן ווידער מיט דער מאַסקע און מיט דער רירעוודיקייט פון פיגור. פּנים און אויגן מיריאַם האָלקינס דערמאָנט שווער און איהר בילד פון „פרעהליכען פּאָרוטשניק," אַלענפאַלס דערקענט מען א שטאַרקע פערבעסערונג אינם אויסערליכען אויסזעהן. דאָזע האָבערט — נישט שלעכט, אָבער גאַנץ שאַבּלאָנמעסיג.

דער רעזשיסער מאַמוליאַן האָט דאָ געוויזען זיינע נעגעל. נאָך זיינע „גרויסשטעטישע גאַסען" אין נאָך אַלע טעכנישע טריקען אין די לעצטע קלאַנגפילמען האָט ער נאָך בעוויזען צו איבּעררעשען טעכניש, איבּערהויפּט מיט די דאָפּעל-סצענעס, וואָס זענען אָבגעטיילט דורך א פאַרנעבעלטען שאָטען. די סינכראָניזאַציע זעהר פּאַסיג. דאָס בילד פאַרכאַפּט און ווירקט קאָלאָסאַל. עס איז א שטאַרק אַרטיסטיש-איבּערלעבעניש. x

פון יודישען שניידער-מייסטער-צעך אין ראַדאָם.

(קאָמוני'קאַט.)

דער צעך פון יודישען שניידער-מייסטער אויף זשעראָמסקי 30 אַרבּייט זעהר אינטענסיוו אויפ'ן געביט פון אָרגאַניזירען זיינע מיטגלידער וועלכע נעהערן צום נאָדעל-פאַך. אין צעך גרופּירען זיך פערשידענע סעקציעס וואָס בעלאַנגען צו דער דאָזיגער בראַנזשע.

אין שניידער-צעך קומען זיך אָפּט בּונויף די מיטגלידער און ס'ווערט בּעהאַנדעלט פערשידענע וויכטיגע אַקטועלע פראַגען, וואָס זענען נוגע דעם יודישען בעל-מלאכה, דעם שניידער, און בכלל יעדען, וואָס איז זיך מפרנס פון דער נאָדעל.

די לעצטע טעג האָבען אַ סך יודישע שניידערס פּשוט אַלאַרמירט דעם צעך, אז סעקוועסטראַטאָרען נעמען בּיי זיי צו אין די וואַרשטאַטען די נאָך נישט אויסגעפערטיגטע מלבושים פאַר פערלעגענע שטייערען. דער דאָזיגער אופן פון אויספיהרען עקזעקוציעס רואינירט זיי גענצליך, ווייל נישט האָבענדיג פּשוט אויף „ווילאָנטשעגיעס", פערלירען זיי די מעגליכקייט אָנצונעמען אַ שטיקעל אַרבּייט. בּיי איינעם אַ געוויסען שניידער מילגראָם האָט מען פערנומען גישט אויסגעאַרבּייטע סחורה, מאָנענדיג בּיי איהם 500 זל. פאַר פערלעגע-

!איף הערבסט סלאטעס

5.-

№ 19-26 Art. 2861-01

גאנצען גומינע קינדער שניעגאייצעס
איף די גרעסטע סלאַטע נומ. 34 — 27
7 זלאָטעס.

6.-

Art. 9807-61

מענער קאלאָשען מיט א צינגעל און
אָהן א צינגעל אין די גרעסטע בלאָטע
וועט איהר דערהאַלטען טריקענע שיך.

7·90

Art. 1835

גרינג גומענע דאמען ר.גענשיך אין
בראַנזאָנעם קאָליר, צו פערקנעפלען
אויף א קנעפעלע.

Bata

אינלענדישע אויסארבייטונגען

J46p

Pzzekazy Pieniężne

I POSYŁKI DO Z. S. R. R.

Przedstawicielstwo Handlowe Z. S. R. R. podaje do wiadomości że przekazy pieniężne na „Torgsin" przyjmują banki: Gospodarstwa Krajowego, Powszechny Kredytowy, Zachodni-Udziałowy. Przesyłkami żywnościowemi zajmują się: B-cia Pakulscy Bracka 22, B-cia Hirszfeld Bielańska 5, w Warszawie, Diszkin Piotrkowska 8 w Łodzi i J. Abramski, Piaskowa 9 w Grodnie. Przesyłkami odzieżowemi B-cia Jabłkowscy Bracka 25 w Warszawie, Mickiewicza 18, w Wilnie, „Konsum" przy Widzewskiej Manufakturze Rokicińska 54 s Łodzi, Wszelkich informacji po otrzymaniu znaczka pocztowego udzi la Przedstawicielstwo Handlowe Z. S. R. R. Warszawa, Koszykowa tel. 9-06-66

לייענט
און
פערשפרייט
דאס „ראדאמער
קעלצער
לעבען"

Dyplomowany Buchalter Bilansista

z 10-cio letnią samodzielną praktyką bankową

oraz RÓZNYCH BRANŻ

ma wolne godziny.

Wymaganie skromne

Wiadomość na miejscu ul. 1 Maja №22 HOLCKENER

Biuro próśb „EXPRESS"

poszukuje panny piszącej na maszynie

na praktykę

oferty składać

do biura próśb „EXPRESS" Żeromskiego № 9.

— א שיין איינגעאָרדנעט —

איבערצוגעבן גאלאנטעריע - געשעפט

וואָס עגזיסטירט שוין 25 יאָהר אין סאמע צענטער שטאָדט

זשעראָמסקי № 1 פראָנט ערשטער שטאָק

דאָס געשעפט האָט א איינגעפיהרטע קריסטליכע און יודישע קליענטעלע.

צו ערקינדיגען זיך אויפ'ן אָרט.

מיט אכטונג'ספול

פירמע גינצבערג.

די נייעסטע און שענסטע

„טאפעטען"

אויף צימער-טאפעטירונג

בעדייטענד ביליג

פער-קויפט **ש. שטיינמאַי**

ראדאם, לובלינער № 21

בימע זיך צו ערקינדיגען

נע שנייערען. בכלל איז כמעט נ שטאָ דער טאָג וואָס שנייערס זאלען זיך נישט ווענדען צום פרעזעס משה רובינשטיין ער זאל געהן פאר זיי איינטערווענירען אין שטייער - אמט. דער פרעזעס פון שניידער-צעך ה' משה רובינשטיין אין שטענדיג גרייט צוטוהן פאר זיינע מיטגלידער וואָס ער קען און עד איצ ערוועגירט אויף יעדען דוף.

אויפ'ן אליארם פון די יודישע שנייערס, אז מען נימט ביי זיי צו די נשט אויסגעפערטיקטע קליידער-סחורה, איז ה' רובינשטיין אוועק צום נאטשעלניק פון שטייער אמט ה' מאנטשינסקי און מיט איהם אפגעהאלטען א לענגערע קאָנפערענץ. ער האָט פארגעשטעלט די טרויעריגע לאגע וואס ווערט געשאפען צוליב דעם דאזיגען עקזעקוציע סיסטעם. די אינטערווענץ פון פרעזעס משה רובינשטיין האָט געהאַט ערפאלג און זיין אויסקלערונג האָט אנגעטראָפען אויף דער פארשטענדניש פון נאטשעלניק מאנטשינסקי, וועלכער האָט צוגעזאגט צו פערלייכטערען דאס שטרענגע איינמאהנען ביי די אונפערמעגליכע מיטגלידער פון צעך.

אכטונג!

עס ווערען איף ס'ניי געעפענט זונטאג דעם 13 ד. ח. די

באפולערע בעוויסטע **העברעאישע אווענד-קורסען**

פון פראָפ. ל. מילמאן

פאר דערוואקסענע, ווי אויך פאר שילער און שילערינס פון מיטעל-שולען.

א נפאָרמאציעס טיילט מיט די קאנצעלאריע פון די קורסען, קילינסקי 19 פון 8 – 10.

אלע יודען

זאָלען וויכען אז

דאכאדאיווע אדוואלאניטס

מיר ביטעס

אויך

אין אלע רעגירונגס און קאָמונאלע אמט; שרייבט זאכליך, פאכמעניש און ביליגסטען

דאָס ביטעס ביורא

„UNITAS

RADOM, Żeromskiego 34 (w podwórzu)

ODCISKI

zgrubiała skórę i brodawki usuwa bez bólu i bezpowrotnie znany od ½ wieku

KLAWIOL

FABRYKA CHEM.-FARMACEUTYCZNA „AP. KOWALSKI" WARSZAWA

Redaktor i Wydawca CH. M HERC

Administracja, Radomer-Kielcer-Leben Radom Szwarlikowska 20